Poštarina plaćena u gotovom.

I. ÉVFOLYAM

3. SZÁM

SUBOTICA
1934 JÚLIUS HÓ

A »HÍD« a jugoszláviai magyar fiatalok irodalmi és társadalomtudományi folyóirata. Szerkeszti a szerkesztőbizottság, amelynek tagjai; *Kis József, Lévay Endre, (Szuboticáról), Tóth Bagi István (Noviszádról), Dániel Gy. László (Becskereről), Csapó Sándor (Beográdból), Schwarczer Gyula (Szentáról), Pál Sándor (Szomborból) Faragó Imre (Sztáribecsejről), és Dudás Kálmán (Zagrebből).*

Tartalom:

Tóth Bagi István: A fiatalok közvéleményének kialakulása
Meditator: Hitler 25 pontja
Varnyú Tivadar: Vizsgáljuk felül magunkat!
Schwarczel Gyula: Szellemi életünk margója
Bogárdi József: Álláshalmozás — munkanélküliség
Donáth György: A falu és az ifjúság
Bencz Boldizsár: Gyarmati ifjúság — európai ifjúság
Börcsök Erzsébet: A nők helyzete
Galambos J.: Eszmecsere
Czakó Tibor: Ketten vagyunk . . . (vers)
Takács Zoltán: A Nagy Úton
Bencz Boldizsár: Oázis szimbóluma (vers)

FIGYELŐ:

Lévay Endre: „Szeressük azt, ami a miénk
(—gner): Ellenfirka

Előfizetési árak:
Egy évre 30, félévre 16, negyedévre 9 dinár.
Egyes szám ára 3 dinár.

A fiatalok közvéleményének kialakulása

A HÍD első számának vezércikkében írtuk azt, hogy a jugoszláviai magyar fiataloknak még nincs kialakult szellemi irányzata, az egész ifjúság formátlan tömeg, amely nem tudja merre igazodjék, miképpen alakítsa jövendő sorsát. A cikk további során azt mondottuk, hogy ez a kialakulás az idők folyamán megtörténik éppen a Híd hasábjain.

A Híd indulását — mint minden hasonló lapindítást — a közönség vegyes érzelmekkel fogadta. A lapindítások és a kulturmozgalmak a volt Vajdaság területén, a kisebbségi magyarságnál már meglehetősen lejáratták magukat, úgyhogy a közönség bizalmatlanul néz minden hasonló akciót, mert azokban csak anyagi támogatások újabb igénybevételét látja, anélkül, hogy ezek a megmozdulások tartós eredménnyel — vagy egyáltalán eredménnyel — járnának.

A Híd-dal szemben szintén megnyilvánult ez a nálunk már természetessé vált bizalmatlanság, azonban sokkal kisebb mértékben, mint más hasonló esetekben. A közönség, a Híd közönsége, a fiatalok túlnyomó része örömmel fogadta a lapot és lelkesedéssel állt mellé. Ez is mutatta, hogy szükség van a lapra. Nem mondvacsinált lelkesedés és nem frázisszerűen hangoztatott megértés áramlott a Híd felé, hanem szívből jövő szeretet, ami a mi munkánk gyümölcsét övezi.

Már az első számok elérték az egyik kitűzött célt: megindult a fiatalok közvéleményének és közszellemének kialakulása. Van lap és abban nyilvánítanak véleményt, tehát jelentkezhetik ellenvélemény is, ha valakinek más a meggyőződése.

A kisebbségi magyar ifjúság nagy többsége elfogadta a lapot és magáévá tette annak az első számában kifejtett célkitűzéseit: Az ifjúságnak reális alapokon kell megteremtenie saját egzisztenciáját, azon a földön, amelyen született, amelyen él és amelyen a jövőjét kell felépítenie. A meglevő értékeinek megmentésével és az ifjúságban rejlő erő kifejtésével kell a kisebbségi magyar kulturát fejlesztenie, hogy az megteremthesse az általános és nemzetiségi életre áldásos gyümölcseit.

A nagy többség elfogadta a lapot és megértette eszméit. Az a tömeg, amely át van hatva az alkotóvágytól. Az a kisebbség ellen-

ben, amely inkább — vagy csak! — kritizálni szeret, mint alkotni, húzódott az együttes munkában való közreműködéstől. A lapban csak kritikai áldozati bárányt látott, amelyet kedvére ízekre téphetett. Mint minden hasonló megmozdulást, amelynek kezdeményezése nem tőle indult ki.

A kritika szép és szükséges. De csak a jóakaratú, (nem a jóakaratú elnéző!) az alkotószellemű kritika. Az olyan, mint a szobrász élesen bíráló szemsugarának nyomán megindult éles véső, amely a márvány formátlanságait lefaragja, hogy annál inkább csillogjon a szobor művészi értéke. Nem arra a kritikára van szükség, amely ha meglát a márványon egy újnyi harmóniarontó kiugrást, kalapácsot ragad és: Nem sikerült a szobor! kiáltással összetöri az egészet. Aki bírál, az mondja meg mi a hiba és hogyan kellene azt kijavítani.

Minden alkotáshoz optimizmus és jóhiszeműség kell. A pesszimizmus csak mint felügyelőbizottság ülhet az optimizmus ügybuzgó és nagy terveket készítő vezetőségének a nyakán. Optimizmussal „vádolni" egy induló vállalkozást — nevetséges, noha az a bíráló fél részéről talán lekicsinylésképpen hangzott el. Ha a Híd kezdeményezőinek azt mondják, hogy optimisták, azt csak dícséretképpen fogadhatják el és nem mint megrovást. Mert pesszimizmussal nem lehet soha semmit sem alkotni, pesszimizmusból soha sem lesz hajtás, azzal csak fonnyadni és végül meghalni lehet.

Rosszakarattal remekmű is silány fércmunkának bélyegezhető: a festmény, vagy szobor nem üt kézzel vissza. Rosszakarattal éppen úgy nem alkotható semmi sem, mint pesszimizmussal. Rosszakarat és pesszimizmus pedig mindig és mindenütt jelentkezik. Tobzódjék bár valakiben az istenáldotta tehetség és akarja a legjobbat, a legszebbet, ami minden embernek javára válna, az ellenségeskedés, a gáncs és a gúny mégis felüti a fejét. És a jóakarat menél inkább akarna eleget tenni a gáncsoskodóknak, annál jobban hahotáznak felette és rugdalják. Ezért kell a jóakarathoz és a tehetséghez erő is, hogy büszkén visszautasítsa a rosszakaratúak és a romboló bírálók támadásait. Ezért szükséges a tehetségnek és a jóakaratnak hit, lángoló, fanatikus hit a saját küldetésében, kitartás, mert ezzel okvetlenül győz.

A Híd halad a maga útján, öntudatosan, a cél tiszta látásával. Az ilyen gáncsoskodás az általunk vártnál kisebb mértékben érte a lapot. Azonban azokkal a kevesekkel szemben is *tisztázni kell a helyzetet.* Meg akarjuk mondani mit kívánunk azoktól, akik a jugoszláviai magyar fiatalok ügyét támogatják.

Mi lehet a célja a jugoszláviai magyar ifjúság lapjának? Erre a kérdésre nehéz a felelet — de felelni kell. Csak az lehet a célja, hogy tisztítsa a magyar fiatalság öntudatát, élesítse a tudását. Küzdő szelleművé nevelje, aki a legnehezebb helyzetben sem veszti el a fejét, a tiszta emberi igazság tántoríthatatlan bajnokává kovácsolja és a kisebbségi magyar kultura lelkes munkásává avassa. Arra kell törekednie, hogy ne csak az értelmiség fiatalságától, hanem a falu

fiataljait és a parasztifjúságot is bevonja az alkotó kulturmunkába. Ma már szinte köztudattá vált az, hogy a faluban is hatalmas kulturális értékek rejtőznek, de ezt az értéket nálunk még senki sem bányászta ki. Vigyázni kell azonban a falu kulturájának a felfedésénél. A falut ne úgy tekintsük, mint a kulturába belefáradt városi lelkek üdetiszta rozmaringszagú fürdőjét, mint valami idillikus egyszerűséget. A faluban is éppen annyi baj van, mint a városban. Éppen annyi nyomor, betegség, szenvedésthozó szenvedély. A csendes, fehér házikókban sem fenékig tejfel az élet. De hamisítatlan népdalt is rejtenek ezek a házak, a nép lelkéből fakadó meséket, fafaragásokat, hímzéseket, táncokat és ott rejtőznek a nép hatalmas, megszervezetlen és kulturális erői. Ezeket is a kultura szolgálatába kell állítani.

A lap cikkei semmi irányzatot nem képviseltek, csupán ismertető célt szolgáltak. A Híd nem állhat oda bírónak a jobb és baloldal nagy perében, mert okvetlenül elsepernék a hatalmas politikai eszmeáramlatok viharai A Híd csak azt tarthatja szem előtt, hogy van egy emberi tömeg — a jugoszláviai magyar fiatalok erdője — amelynek műveltségi erői fejletlenek, felhasználatlanok és ennek az ifjúságnak módot kell adni arra, hogy fejlődjék és erősödjék a nemzeti és általános emberi kulturában. Természetes, hogy ez csak a haladott, az emberséges és igaz eszmék segítségével történhetik. A haladott eszméket pedig nem csupán jobb-, vagy baloldali világfelfogás hozza magával, *hanem a művészet és a technika, az irodalom fejlődése,* amelynek fejlődése az emberi életet mind könnyebbé teszi és befolyásolja az eszmeáramlatok kialakulását is.

A Híd halad azon az úton, amelyen megindult. Az ifjúság eszmeáramlatainak zavaros tengere már tisztul és a Híd nyugodt biztonsággal ível a csendesedő hullámok felett.

Tóth Bagi István

Ujítsa meg előfizetését!

Meditator:

Hitler 25 pontja

3.

10. „Minden állampolgár első kötelessége a szellemi, vagy anyagi alkotás. Egyesek tevékenysége nem irányulhat az összeség ellen, hanem mindenki javára az Egész keretei közt kell, hogy folyjon".

Ez a pont nagyon szépen hangzik, ha azonban közelebbről vizsgáljuk azt kell látnunk, hogy itt tulajdonképpen nincs is semmi ujdonságról szó. Hiszen minden á lamrend azt akarja elérni, hogy egyesek tevékenysége ne irányulhasson a többiek ellen. Elméletben ez a pont mindenütt él, csak természetesen nagyon sok esetben elmélet is marad. Nehezen hihető, hogy egyszerre más lenne a helyzet Németországban. Nem ad feleletet arra a program, s Rosenberg kommentárja sem említi, hogy mi történik abban az esetben, ha valaki nem tesz semmit se abban az irányban, hogy öröklött javait gyarapítsa. Ebben az esetben ugyanis nem igen lehet arról beszélni, hogy a szerencsés örökös *munkájával* alkotott volna. Mindaddig tehát, amig az örökösödés intézménye fennáll, csak mint szép és megszívlelendő etikai tanács áll meg a nemzeti szocialista program tizedik pontja.

Még egy kérdés vetődik fel ennél a pontnál. Ki állapítja meg, hogy melyik munka irányul az összeség ellen, melyik lépi túl a nagy egész kereteit? Nem olvastam még semmilyen törvényről, mely magában foglalta volna a munkának új értékelését. Pedig ha a munka értékelése nem szilárd keretek között történik, akkor ez a pont nagyon veszélyes lehet. Valakinek a munkásságára esetleg egyik napról a másikra ki lehet sütni, hogy eddig ugyan helyes irányban haladt, most azonban már vét a köz érdekei ellen. Esetleg kiderül az is, hogy valaki, akiről azt hitték hogy munkája hosszú időn keresztül megengedhető volt, nem az. Mi történik az ilyen törvényellenes munka gyümölcsével? Vajjon megengedhető-e az, hogy aki ilyen módon jutott vagyonhoz, azt megtarthassa? Az ilyesminek a megállapítása nagyon nehéz, azonfelül pedig ha mindenkinek alkotni kell s a nemzeti szocializmus nem ismer elvileg semmi különbséget munka és munka között, akkor csak a munka elvégzőjének személye lehet az, akihez a munka értékelése igazodik. Hogy ez nem helyes és veszélyes, azt nem igen kell hangsúlyozni. Nem valószínű

azonban, hogy ez a pont ilyen konkrét alakot öltsön. Mint etikai posztulátum pedig olyan, amelyet nyugodtan el lehet fogadni. Olyan kérdés ez, amelynél ítéletet nem lehet mondani, hanem meg kell várni, hogy idővel hova fejlődik a dolog.

11. „A munka és fáradtság nélküli jövedelem megszűntetése, a kamatrabszolgaság megtörése".

A nemzeti szocializmus programja szerint a legtöbb állam néhány-száz bankár kezében van, akik az államoknak kölcsönöket nyujtottak Mivel pedig a kamatokat végeredményben az adózók fizetik, ezek a bankároknak valósággal jobbágyai lettek. Hogy ezen az állapoton segíteni lehessen, azonnal államosítani kell, illetve ki kell sajátítani azokat a bankokat, amelyek szolgaságban tartják a népet. Hogy ennek a pontnak erősen antiszemita jellege van, azt nem is kell hangsúlyozni. Kérdés azonban, hogy ha meg is szűntetik Németországban az összes olyan bankokat, amelyek zsidó kézben vannak — megszűnik-e ezáltal a kamatrabszolgaság? Nem valószínű, mivel a kereskedelmi forgalom hitel nélkül nem élhet s Németország ipara számára nyersanyagokat hoz be. Az amerikai kereskedő pedig nem fog kamat nélkül kölcsönt adni. S az sem valószínű, hogy a külföldi adósságokra mostanában behozott moratóriumot a hitelezők összetett kézzel nézik. Nem lehetetlen, hogy olyan retorziókat von maga után Németországnak ez a lépése, amely nagyon meg fogja károsítani a német exportot. Tegyük fel azonban, hogy Németország egyszerűen nem fizeti a külföldi kölcsöneit. Megszűnik-e ebben az esetben a kamatrabszolgaság? Ekkor sem szűnik meg, mert hiszen ugyanezen fogalom alá esik a belső hitelélet is. Éppen emiatt akarják a zsidó bankokat államosítani. Bankforgalom nélkül ma egy ország nagyon nehezen képzelhető el. Abban az esetben pedig ha kivétel nélkül minden bankot államosítanak, nagyon könnyen előfordulhat az, hogy a hitelélet elveszíti azt a ruganyosságot, amelyre pedig szükség van, amelyet az egyéni kezdeményezés biztosít egyedül — s amelyet a legszebb programm se tud helyettesíteni. — Végül: a munka és fáradtság nélküli jövedelmet teljesen csak ott lehet kiküszöbölni, ahol az örökösödés intézménye megszűnik. A nemzeti szocializmus a magántulajdon elvét tiszteli, az örökösödés intézményét is megtartotta, így tehát egyoldalúan lehet ezt a pontot megvalósítani.

12. „Tekintettel arra a mérhetetlen áldozatra, amit a háború vérben és javakban a néptől megkövetel, a háború általi személyes meggazdagodást, a nép ellen elkövetett bűnténynek kell minősíteni. Ezért a hadinyereségek maradéktalan bevonását követeljük".

Köztudomású dolog, hogy a világháború tartama alatt nagyon sokan szereztek vagyont a hadseregszállításból, főleg azért, mert silány árút adtak el. Természetes, hogy ez aljas dolog volt. Nyerészkedni akkor, amikor a másik szenved és vérzik! Ezért ezt a pontot mindenki alá fogja irni. Azonban ezt a pontot a háború befejezése után tizennégy évvel megvalósitani nagyon nehéz. Nagy

igazságtalanságokat lehetetlen lenne elkerülni. Különben maga Rosenberg is elismeri a kommentárban azt, hogy azóta a „tőke sok kézen ment át" s hogy a „viszonyok megváltoztak".

13. „Követeljük a trösztök államosítását".

Itt csak egyetlen megjegyzést teszek: Javul-e a kisember helyzete, ha a tröszt helyébe az állam lép? Kétségtelen, hogy azokat a trösztöket és kartelleket, amelyek károsan működnek, le kell törni. Módot kellene találni, hogy egyes csoportok ne használhassák ki a fogyasztóközönséget. Ez talán hathatósabb segítség lenne, mint az államosítás, amely esetben könnyen előfordulhatna az, hogy a fogyasztó csöbörből vödörbe jut. A modern államnak oly nagyok a szükségletei, hogy kénytelen gyakran alaposan igénybevenni alattvalóinak teherbíró képességét. Amikor pedig a fenti elv alapján az állam lépne a tröszt helyébe, közelfekvő az az eshetőség, hogy az állam is kihasználja helyzetét. Az egyetlen vígasz ebben az esetben az lenne, hogy a tröszt jövedelmét nem néhány vezérigazgató élvezné, hanem az állampénztárba folyna be. De még ebben az esetben is elsikkad a főcél: a kisemberek vállalatainak támogatása, az egyéni kezdeményezés erősítése.

14. „Részesedést követelünk a nagyüzemek nyereségében".

Ez a tétel nem ujdonság. Alapjában véve helyes is. A munkás ne legyen alkatrésze a nagyüzemnek. A vállalat, amely nagy haszonra dolgozik, ne fizesse ki alamizsna napszámmal munkásait. Az elv gyakorlati keresztülvitele azonban sok nehézségbe ütközik. Vegyünk példának egy nagy gyárat, ahol sok munkás dolgozik s ahol a szénlapátolástól kezdve a mérnöki tervezésig mindennemű munka képviselve van. Világos, hogy a mérnöknek, a szakmunkásnak nagyobb arányban kell a nyereségből részesülnie, mint a napszámosnak. Ki fogja eldönteni, hogy mekkora legyen a részesedés? Ki állapítja meg azt a minimumot, amelyet egy-egy munkásnak kapnia kell? Megjegyzendő még az is, hogy ez a minimum se lehet egyforma.

Németország ipari állam s az ipar haszna a mai viszonyok között egyáltalán nem állandó, sőt azt lehetne mondani, hogy nagyon is váltakozó. Inkább csökken ez a haszon, mint emelkedik. Ilyen körülmények között a 14-ik pontot igazságosan keresztülvinni alig lehetséges. Az elgondolás kétségtelenül helyes és ha a németek megtalálják a módját, hogy a gyakorlatban megközelítő igazságossággal keresztülvigyék, akkor azokat is elismerésre késztetik, akik nem hívei ennek a tételnek. Egyelőre nincs tudomásom azonban arról, hogy ezt a programpontot a valóságban keresztülvitték volna s ha keresztül is vitték, milyen az eredmény.

15. „Követeljük az aggkori biztosítás nagyvonalú kiépítését".

Erre sajnos nem gondolhat most Németország, mivel pénzügyi helyzete nem mondható elsőrendűnek. Honnan vegye ma elő Né-

metország azokat a hatalmas összegeket, amelyeket azon vagyontalan néprétegek tagjainak kellene kifizetni, akik miután elfogyasztották erejüket a bányában, vagy az izzó parázs előtt, minden eszközt nélkülöznek, amivel fenntarthatnák magukat?

Rosenberg kommentárja avval támasztja alá ezt a kívánalmat, hogy párhuzamot von az állami tisztviselők nyugdíja s a már említett ellátatlanoknak fizetendő segély, vagy nevezzük ezt is így, nyugdíja között. Szerinte a két eset analog. Ha a kérdést vizsgáljuk, látni fogjuk, hogy ez nincs egészen így. Az állami tisztviselők nyugdíját illetőleg több rendszer van. Az egyik szerint a fizetésbe belekalkulálják a nyugdíjat s amikor a tisztviselő nyugalomba vonul, az állampénztár kifizeti a nyugdíj esedékes összegét. A másik rendszer szerint a tisztviselő fizetéséből bizonyos összeget levonnak, illetve ezt az összeget tartozik egy alapba befizetni s a nyugalombavonuláskor ebből az alapból kapja a tisztviselő nyugdíját. Mind a két esetben figyelembe veszik természetesen a szolgálati időt, a második esetben azt is, hogy mennyit fizetett be a tisztviselő a nyugdíjalapba.

Hogy lesz ez azoknál, akik nem állami tisztviselők? Akikre ez a programpont gondol, a mezőgazdasági és ipari proletáriátus tagjainál? Milyen szempontok lesznek az irányadók a nyugdíj nagyságánál? Ki fogja viselni azt a terhet, amellyel az aggkori biztosítás ilyenfajta bevezetése jár, amikor az államkincstár minden további nélkül még akkor se teheti ezt meg, ha az ország pénzügyi helyzete nagyon is erős? Ha maguknak a munkásoknak kell bizonyos összegeket egy alapba befizetni, akkor ez nem segítség, ha pedig más osztálynak kell ezt a terhet viselni, akkor osztálykülönbségek állhatnak nagyon könnyen elő, már pedig a nemzeti szocializmus főfeladatául tűzte ki az osztályok közötti harmónia megvalósítását. Ha pedig úgy oldják meg, mondjuk az ipari munkásságnál a kérdést, hogy olyan nagy részesedést biztosítanak a munkásnak az előbbi programpont szerint, a nagyüzem hasznában, hogy elviselhesse az alapba befizetendő járulék fizetését, akkor ez megint egy osztály terhére történik. Nem is beszélve arról, hogy ebben az esetben az üzemnél már veszedelmesen közelednénk az úgynevezett „Vollsozialisierung" felé, amelyet pedig Rosenberg kommentárja mint az egyéni kezdeményezés megölőjét, (nagyon helyesen) elvet.

Mindent összegezve ez a pont is helyes elméletileg, azonban gyakorlati keresztülvitele nagyon nehéz, talán még több akadálya van, mint az előző pontnak. Mert a proletáriátus helyzete és az állami tisztviselőé, akárhogyan is erősíti a nemzeti szocialista program kommentárja — bizony egyáltalában nem azonos. A nyugdíjkérdés csakis ott valósítható meg igazságosan, ahol a dolgozó és a dolgoztató között bizonyos *közvetlen* kapcsolat van. Például az állam és tisztviselője között, egy nagyüzem és alkalmazottai között. Mindkét esetben *közvetlenül* oldják meg a nyugdíj kérdését. A tisztviselők helyzetét pedig sok egyében kívül azért sem lehet a proletáriá-

tus ellátatlanjaival összehasonlítani, mert az állami tisztviselő olyan funkciót végez, amely közhasznú. Elvárható tehát, hogy nyugdíját az állam akár a többi polgár zsebéből fizesse. Ez ellen senki sem fog tiltakozni, mivel mindenki nagyon jól tudja, hogy a tisztviselők nélkül a közigazgatás megbénulna.

Végeredményben persze az is elképzelhető, hogy mindenki nagyon is közvetlen kapcsolatba kerül a fejlődés folyamán az állammal. A modern állam napjainkban egyre több olyan területet hódít meg, amely azelőtt kizárólagosan az egyéné volt. Azonban az is bizonyos, hogy ha ez a fejlődés a végtelenségig ilyen irányban halad, akkor egy szép napon a falansztertől se leszünk majd messze . . .

(Vége következik.)

Vizsgáljuk felül magunkat!

Hidat verünk . . . bevető sorok lapunk megindításához. Kifejtjük mit akarunk, mi a célunk, hitvallást ad, irányt mutat. A cikkben különösen két szó ragadta meg képzeletemet, ami régen bennem él: a magunk felülvizsgálása. Ám vizsgáljuk felül magunkat . . .

Kezdjük mindjárt a dolgok közepén . . . Mai egész életünk, s főképen a mai délszlávországi kisebbségi magyarságunk az előítéletek rabságában tántorog és nem találja meg a kivezető, egységesítő utat.

Csökönyösen ragaszkodik fogalmakhoz, a fogalmaknak olyan értelemadáshoz, ami nem fedi a mai élet valóságát. Makacsul hisz életformákban, megingathatlanságot tulajdonít azoknak és az igazság elől csökönyösen elzárkozik. Ez a csökönyös ragaszkodás előítéleteinkez azonban úgy a magunk, mint társadalmi és faji helyzetünk és feladataink megítélésénél és mérlegelésénél a pusztulással határos.

Életünk állandó rohanó folyamhoz hasonlatos. Ebben a rohanásban értelmünket, érzékünket mindenfelől benyomások érik, amikről mi fogalmat alkotnak magunknak. Tanulással, egyéni tapasztalással fokról-fokra megismerjük társadalmunkat, a szellemi világ áramlatait, eszméit, fogalmat alkotunk róluk, rendszerbe foglaljuk, s ezekből az egyesített fogalmakbol alakul ki politikai, erkölcsi, társadalmi nézetünk, meggyőződésünk, ebből alakul az egyén, saját magunk.

Azonban az élet, melyből meggyőződésünket vettük, nem áll meg soha, változik, új helyzetekbe kerül és így az egyes dolgokról

alkotott fogalmaink elvesztik a valósághoz való viszonyukat, nem fejezik ki a valóságot magát. E őítélet lesz belőle.

Fogalmainkat nehogy előítéletekké váljanak, folytonos felülvizsgálás alá kell vennünk és alkalmazni kell a valóság új megnyilvánulásához. Az élet folytonos megújulásának alaptétele: állandóan kiszélesíteni az eszmét, befogadni az új adottságokat, a régi fogalmakat felülvizsgálni és az új életformákhoz azonosítani.

Az elmult világháború kimenetele kérdésessé tette az eddigi összes fogalmakat úgy politikai, mint társadalmi, nemzeti felfogás területén. Létjogosultságunk megőrzéséhez ma szükségünk van életünk leggyökeresebb felülvizsgálására A holnap jövője attól függ, meg tud-e szabadulni az emberiség a bénító előítéletektől?! Itt most nem elég, hogy Európa vezető társadalma máról holnapra felforgassa szakadozó, bomló társadalmunkat. Itt új élet kell, ehhez új ruha, nem pedig a régin foltot — foltra halmozni.

A régi rend tarthatatlan, a ma ezt eléggé bebizonyitotta, s az új élethez új törvények, a fogalmaknak új értelem kell.

Ez nem jelenti azt, hogy a magunk felülvizsgálásánál a régi fogalmakat, elveket teljesen dobjuk el és újabbat találjunk ki, hanem igenis vegyük elő régi fogalmainkat, állítsuk be a ma szolgálatába és a gyakorlati megvalósításánál vetkezzük le a mult előítéleteit.

Meggyőződése mindenkor mindenkinek lesz. Csakhogy ez a meggyőződés előitéletté ne válljon, mindig számolnunk kell a valóság tényével. Kihangsúlyozom, az Evangélium egy szakaszát itt: „A tények nem önmagukért vannak, hanem miérettünk, emberért, hogy a jövő megteremtéséhez útmutatók legyenek számára".

Ezzel a bevezető fejtegetéssel a délszlávországi nemzeti kisebbség kérdésébe akartam bevilágítani. Tizenöt esztendei kisebbségi sors azt hiszem elég volt ahhoz, hogy belássuk, a délszlávországi magyarságnak felülvizsgálás alá kell venni élete törvényeit. Az itteni magyarságnak számolni kell a tényekkel, az adottságokkal, el kell fogadnunk a mai élet valóságát.

Tennünk kell ezt azért, mert a régi elvek, nem fedik a mai élet valóságát. Mert azzal nem felejtjük a multat és nem tanuljuk meg a jelent, nem védjük meg magunkat a pusztulástól.

A mai előítéleteink a multból származnak és arra vonatkoznak. Nekünk ezt az előítéletet kell gyökeresen felülvizsgálni, mert a tényekkel nem tudunk szembeszállni. Mi itt maradtunk, itt vagyunk és itt is kell maradnunk.

A délszlávországi magyarságnak első és legfontosabb teendője, hogy faji öntudat megvédésére olyan formákat teremtsen melyekben továbbra is előre haladhat. Csak arról lehet szó, hogy elzárkózunk-e a tények elől és akkor a lejtőre lépünk, vagy pedig tudomásul vesszük a tények valóságát s így teremtjük meg a jövő életünket, hites magyarságunkat.

Varnyú Tivadar.

Szellemi életünk margója

A »van« okairól és a »lehetne« feltételeiről.

Motto: Igazságokat, habár keserűek is végre kimondani nemcsak hasznos, sőt szükséges; mert az önismeret minden előmenetel s jobbulás első kezdeté.
(Széchenyi; Hitel.)

A nemzet, egy állam kötelékében élők közössége, politikai fogalom Igy egy nemzet létezést nemis érinti közvetlenül, hogy van, vagy nincs, vagy mennyire fejlett, vagy fejletlen szellemi élete. Nem igy áll ez a nemzetiségi kisebbségekkel.Ez elsősorban kulturfogalom. Célja a kisebbséggé vált nemzetiség szellemi életének zavartalan fentartása és különleges helyzetéhez képest, átalakitása, a nemzetiség szellemi életének. Igy a nemzetiségi kisebbség létezik mert szellemi élete folytán az egyedek közös nyelve, szellemi közösség alakjában is kifejezésre jut.

Hogy a magyarság itt, necsak számban, de mint kisebbségi nemzetiségi közösség létezzék, a feltétel a közös szellemi élet. Vajjon van tényleg kisebbségi szellemi életünk, s ha van — mert van — jelentkezik-e az olyan erővel, hogy elmondható legyen: Délszlávországban magyar nemzetiségi kisebbség létezik. Az örök „miért" „van" okait vizsgálja, ebbe belekapcsolódik a táguló látóhatárok a „lehetné"-je.

A „van": Van kisebbségi szellemi életünk. Legalább is ezt látszanak bizonyitani lapjaink, folyóirataink' nehezen meginduló szinészetünk, irodalmunk és művészetünk, a melyek az általános emberi és magyar kulturtörekvések mellett még külön kisebségi akarásokban is megnyilvánulnak. A meg-megindulo öntudatraébredés és kisebbségivé különlegesülés ellenére is szellemi életünk alapjait vizsgálat tárgyává kell tenni. Mert valamennyien ha érezzük is, hogy igazságtalan lenne kisebbségi szellemi életünk létét mégis tagadni. bensőnkben bizonyos kétkedés fogamzik meg, ha arról beszélünk. Ha egy kisebbség szellemi életének a kisebbségi ideológai az alapja, megtaláltuk a magyarázatát annak a bizonytalanságnak. amely különlegesen kisebbségien-magyar szellemi életünk

létezésének kérdésénél jelentkezik. Miért mond az olvasóközönség egy jelentős része kivétel nélkül lesujtó birálatot az elolvasott vagy elnemolvasott, egyaránt jónak vagy rossznak talált szelemi termékeinkről? Miért érvényesülnek csak a Vajdaságon kivül a vajdasági származású irók és müvészek? Miért már eredetileg rossz mind az amit „mi" alkotunk? A délszlávországi magyar kisebbségnek nincs kiforrott öntudata, nincs ideológiája. Történeti, faji geográfiai, és gazdasági adottságok által meghatározott, megállapodott magyar szellemi élete. Az ami irodalmunkban a local couleur kihangsulyozása, a soksz rfonákul ható rónaimádat, a rengő buzakalászok felmagasztositása stb, nem más mint útkeresés, hogy szellemi életünket egy öntudatosközös tényezőre hozzuk. A kisebbségi ideologia fontossága sokkal nagyobb, sem. hogy e cikk keretében le lehetne tárgyalni. Most tehát csak annyit, hogy a helyzet vagy az, hogy szelemi életünk zavaros, s még korántsem megállapodottan egységes, mert nincs ideológiánk, vagy pedig fejletlen szelemi életünk még nem tud kisebbségi ideológiát kitermelni. Minden életre, ha az „először meg élni, azután bölcselkedni" elvét csak egy kicsit is igaznak fogadjuk el, látjuk, hogy kisebbségi közösségünk egyedeink gazdasági helyzete sem olyan, hogy a szellemi élethez mulhatatlanul szükséges anyagi eszközökkel megfelelő mértékben rendelkezhetne. De az általános okokon felül, a középosztályon mint minden tisztán szellemi megmozdulások iránt legfogékonyabb, és legértékesebb osztály anyagi s evvel kapcsolatos erkölcsi leromlás is érezteti hatását szellemi életünkkel kapcsolatban. A baj, de a kérdés megoldása is szellemi életünk hathatóságában rejlik. A baj fejletlen szellemi életünk, a megoldás: annak fejlesztése.

Az okok, az anyagiak: a létért való küzdelem minden percet betöltő robotja, a gazdasági, s különösen a bennünket legsulyosabbanérintő mezőgazdasági válság. A szellemiek: a történelmi mult erkölcsi erőinek hiánya, a többségi életben is müvelődés tekintetében harmadrendüleg fejlett kulturterület, a magyarság fajilag nem egységes összetétele és széles rétegeinek félig-kifejlett faji öntudata.

Mielőtt azonban a „van"sekély sikjáról a „lehetne" belátható magasságába emelnők szemünket, pár szót a Hid-ról a „van" és a „lehetne" között, az ifjúságról.

Nehéz a mai fiatalság helyzete. Kétszeresen nehéz a kisebbségi sorban élőknek Látjuk is mint vesz részt az ifjuság az egész világban az elhelyezkedés és a világnézetek harcában. Sajnos, hogy a világháború utáni időkben az a két kérdés egészen egyéolvadt. Ránk is apáink fiatalságának kérdésein felül nehezebb feladatok szakadtak. Maga az uralomváltozás is amely a kisebbségi életre felkészületlen idősebb korosztályt sokáig tanácstalanná tette, nálunk is éreztette hatását. Az ifjuság sem talált helyére, pedig korunk a helyzetünk egész világosan életcélt mutatott, és felismerhetés határokat vont az ifjuság működési körét illetőleg.

Egyrészünk, a lét ránknehezedő kinzó kérdései elől öntudatlanul

is, — amennyire már a hétköznapok sivár lehetőségei engedték, — álgentris, bácskai álromantikában, a nemtörődömség patópáli negondoljunkrá — köpönyegébe burkolódzott, kisebbségi kérdést pár hangzatos, tényleges tartalomnélküli jelszóval intézte el. Ezeknek rosszabb fajtája a közönbösek, akiket a tisztán állati élet megnyilvánulásokon kivül mi sem érdekel. Másrészük átérezni látszik a rászakad feladatok fontosságát, a kisebbségi élet fészekrakásának ráháramló kötelességét. Utat keres, s amint a "Híd., jelen, harmadik száma is bizonyitja, talál is módot; hogy gondolatait és programját fejtse ki kulturák, egy államközösségbekerült fajok számára a megértés összekötőhidját felépitse.

Noha a délszávorszagi magyar fiatalság e részében megvan az akarat és a lelkesedés feladata elvégzésére, mégis, ha a „Híd" cikkeit mint ennek az ifjuságnak szellemi porondját vizsgáljuk, a szent, és nagy akaráson kivül a harcot is ottlátjuk az anyaggal, amelynek nem vagyunk urai. Sem a család, sem az iskola, sem pedig az idősebbek szellemi élete nem tudott egy szellemi fegyverekkel felvértezett fiatalságot nevelni. Célunk, nem birálni,-megállapitani, igy nem is keressük sem egyes személyekben, sem osztályokban vagy korosztályokban a hibát. Tőlünk távol s erőnkön felülálló hatások szabják meg nagymértékben lehetőségeink határait.

A „lehet" feltételeinek előkészitése és elősegitése a mi feladatunk és kötelességünk. A „van" minden mulasztásán, és tökéletlenségén túl, működésünk megnyilvánulható szük lehetőségein belül, közösségünk szellemi életünk szinvonalát először önmagunk látókörének emelésével vihetjük előre. A történet, irodalom, müvészetek, és társadalmi kérdések tanulmányozásának viszhangja életünk kisebbségi vonatkozásaitól sem marad távol, az egyén szellemi élete is gyarapodik, s igy egy kisebbség eredményes szellemi müködésének alpja és előfeltétele: az egyének magas kulturája. Ne tulajdonitsunk minden fogyatékosságot és balsikert a külső erők hatásának. Mindannyian letéteményesei vagyunk a nemzetiségi szellemi tőke egy jelentős részének, amelyet ha magunkban megfelelőképpen alakitunk, fejlesztünk és akarunk, az eredményként ki fog alakulni egy egységes kisebbségi programm, amely bizonyitékul szolgál, hogy nem talajtalan statisztikai számadat vagyunk, hanem kulturközösségi életet élő kisebbségi nemzetiség.

Schwarczer Gyula

Álláshalmozás - Munkanélküliség *)

A mai élet minden megnyilvánulásában egy végletekig feszített vad rohanás, melynek célját homályosan sem érezzük, okát pedig múlttal való elégedettségünkben sejthetjük. Motorizált kor ez, melyben még a történelem szekere is sok száz lóerővel röpítteti magát előre. A társadalom is gyorsuló sebességgel közeledik új fejlődési síkok felé. S talán hinni is tudnánk valami jobb és nemesebb életformákkal biró jövő elövetelében, ha nem ütközne a ma ifjúsága lépten nyomon a l'art pour l'art pénzvágy erkölcstelen nihilizmusába. Ez az erkölcstelen pénzvágy szülte a tőke öncélúságát, a kapitalizmus minden életbimbót leperzselő kénköves lehelletét, az álláshalmozást s a világválságot. Ez a pénzvágy osztotta fel a ma társadalmát egyik oldalon nagytőkésekre mammutfizetésekre, álláshalmozókra, másik oldalon éhbérért tengődőkre és állástalanokra.

Helyszűke miatt nem térhetünk ki az így felosztott társadalom minden rétegére, csupán az álláshalmozók, kettős állásúak és állástalanokkal fogunk foglalkozni.

Az előbb említett l'art pour l'art pénzvágy társadalmunk egy rétegét arra vette, hogy több állást töltsön be és ezzel több jövedelmet biztosítson magának. Mindaddig, amig az így egyesített jövedelmek nem lépik át azt a határt, amely a puszta megélhetésen kívül legfeljebb a kultura minimális anyagi feltételét jelenti, nem emelhető ellene kifogás. A jövedelmek halmozása akkor éri el az erkölcstelenség vörös fonalát, ha valaki a mai nehéz viszonyok között embertársait megrövidítve, munkaképességén és munkája értékén felül fogadja azokat el. Mert az ilyen esetekben a munka jogán és értékén túl már az önzés dominál. A munka jogán és értelmén túl, hiszen mindenkinek joga van a „munkára". Az állástalan, uccán kódorgó fiataloknak éppen úgy, mint másoknak. A ma ifjúsága kénytelen munkaerejének teljében szülei nyakán élősködni s tűrni, hogy legszebb évei munkanélküliségben teljenek el, jóllehet az egyetemek és más iskolák végbizonyítványai vannak a kezében. Sanyarú helyzet ez, pedig 24 – 30 éves korban meg is kellene nősülni, de ilyen körülmények között gondolni sem lehet a családalapításra. Nem csoda hát, ha a helyzet vígasztalhatatlansága elkesere-

*) Ezen cikket egy külföldi tudományos szemle cikksorozata alapján dolgoztam át a mi viszonyainkra. Mivel sok helyen megtartottam a cikk írók szavait, nem tekinthető az én munkámnak. A cikk végén található tervezetet Mihalics Vid egyik cikkéből idéztem.

déssel tölti meg az ifjak lelkét és vadul ostromolni kezdik azt az akadályt, mely leginkább hibás abban, hogy ők állástalanul lézengenek. Az ifjúság szervezetlen harca sajnos nem képes a mai társadalom eme nagy behemótját megszüntetni. Felülről, az államhatalomtól sem kaptak eddig kellő támogatást és így gyökeres intézkedés nélkül marad minden a régiben.

Szorosan kapcsolódik az álláshalmozás tüneteihez a kettős állások, a férj és feleség kettős állásának problémája. Lehetetlen, ugyanis, hogy míg az ifjúság ezrei kenyér nélkül szaladgálnak, legyenek családok, ahol a házastársaknak két kenyere is legyen.

Az ifjúság részéről a férj feleség kettős állása ellen erkölcsi és szociális érveket hoznak fel.

Erkölcs és természetjogi szempontból a férfi kötelessége és hivatása, hogy a családja számára kenyeret keressen. A nő hivatása a gyermekek életrehozása, táplálása és nevelése. A férfi eltartja, a nő gondozza a családot. Ha azonban a nő a férfi kenyérkereső társául kényszerül lenni, kétségtelen, hogy nem képes sem elsődleges anyai, sem másodlagos kenyérkeresői hivatását tökéletesen jól betölteni. Így fordul azután elő, hogy éppen az ilyen kettős állású családokban leginkább terjedt el az *egyke*, sőt a *senkike*. Nyilvánvaló, hogy ez a társadalomnak semmiképpen sem érdeke s azért is támogatja családi járulékokkal a nős és gyermekes tisztviselőit, hogy ezáltal lehetővé tegye, hogy a férjes nő zavartalanul töltse be anyai hivatását. De a nevelés szempontjából is hallatlan kárt szenved a gyermek, mert nélkülözi a legfontosabbat, az anyai gondozást és nevelést. E sorok írója mint pedagógus, szomorú tapasztalatokat gyüjtött e téren.

De az ilyen és ehhez hasonló erkölcsi okokon kívül szociális szempontból is jogosan követeli az ifjúság, hogy a férjes nő adja át az állását, hiszen ennek segítségével a legtöbb fiatal férfi szívesen alapítana családot. Ugyancsak ezen az alapon támasznélküli, kenyértelen nők, legyenek akár lányok, akár özvegyek, szintén jogosan formálnak igényt a férjes nő állására, mert nem egyszer nekik is egész családot kell eltartani.

Igazságtalan volna, ha az itt felsorolt érvek ellenérveit elhallgatnók. Ezek az ellenérvek vannak hivatva bebizonyítani, hogy a kettős állások kettős problémát jelentenek.

A kettős állások elleni harc túlnyomórészben kisexisztenciákat érint — mondják az érdekeltek — feltétlenül téves tehát ezek ellen hadakozni, mert e harc mögött nyugodtan fogják az álláshalmozók élvezni többszörös jövedelmüket, jóllehet éppen ezek ellen kellene összefogni a dolgozó és dolgozni akarók táborának. De etikai és elvi okok is szólnak a mellett, hogy kettős állások ellen csak óvatosan hadakozzunk.

Társadalomellenes volna tehát valakit felelőségre vonni azért, mert józan megfontolásból szerencsésebben házasodott a másik embertársánál. Józan megfontolásból, mert másnak nem nevezhető az, ha két egyenkint 1000—1500 dináros pária összeházasodik. Az így

keletkezett 2000—3000 dináros kis exisztenciák széttépése egyben a nyomorgók frontjának kiterjesztése volna. Hibás elgondolás ha nem alulról emelünk a felszínre, hanem a már felszínen úszokat rántjuk a mélybe.

Erkölcsileg viszont azt hozzák fel a kettős állások radikális leépítése ellen, hogy egy ilyen lépés pánikszerű válásokat idézne elő.

Azt sem szabad elfelejteni, hogy egy ilyen intézkedés *csak* a tisztviselőpárokat suitaná s szigorát nem éreznék meg azok, akiknek élettársa nem tisztviselőnő, hanem földbirtoka, jólmenő üzlete, orvosi rendelője, vagy más hasonló kereseti forrása van.

De majdnem minden kereskedő feleség is segít férjének és ezzel megtakarítanak egy alkalmazottat. Mért lenne tehát csak a tisztviselő feleség vétkes, ha keresetével segít férje terhein.

Az eddig felsoroltakból látható, hogy pro és contra rengeteg érvet lehet felhozni és meddő vitákat vezetni. Az ifjúság azonban nem vitákra, hanem állásra vár. Az ifjúság elhelyezéséről gondoskodni kell, ez az élet kérlelhetetlen imperativussza, mely alól kitérni nem lehet. Megoldást kell keresni minden halogatás nélkül.

Azt már a fentiekben leszegeztük, hogy *„az állástalanok munkához juttatása céljából mások létminimumához nyúlni mindaddig nem szabad, amíg a társadalomban találhatók egyesek birtokában olyan javak, amelyek a létminimumra való igény kielégítését meghaladják".* (Mihelics Vid).

Mihelics Vidnek ez a meghatározása nagyon találó. Kifejezetten nem irányul senki ellen sem. Csorbítási szándékkal csak azokhoz közeledik, akik a létminimumon túl olyan kereseteket és jövedelmeket halmoztak fel, amelyek a l' art pour l' art pénzvágyaikat elégítik ki és amelyek tisztán fényűzést és élvezeteket szolgálnak.

Az ifjúság állásra vár Az államhatalmak érdeke, sőt kötelessége, hogy az ifjúságot elhelyezze. Véleményünk szerint az elhelyezés lehetősége az álláshalmozás megszűntetésén és a kettős állások megoldásán túl van. Neveztessen ki egy teljhatalmú kormánybiztos, aki erős kézzel nyúl bele a munkába és megoldja ezen megoldható kérdéseket a következők figyelembevételével:

1. „Közszolgálati alkalmazott ugyanazon időben két, vagy több exisztenciát jelentő fizetést közpénztárból nem élvezhet".

2. „Közszolgálati alkalmazottak az I.—V. fizetési osztályig bezáróan magángazdálkodás körében sem tölthetnek be semmiféle fizetéses, vagy tiszteletdíjas állást".

3. „Az I.—VI. fizetési osztályba tartozó közszolgálati alkalmazottak felesége közpénztárból javadalmazott állást még ideiglenes és átmeneti minőségben sem tölthet be".

4. „A magángazdálkodás körében azok a alkalmazottak, akiknek havi fizetése meghaladja a 10.000 dinárt, semmiféle állandó jellegű és munkaidőhöz kötött mellékfoglalkozást nem űzhetnek". (Fizetés, bármilyen címen folyósított összeg.)

„Havi 6000 dinárnál nagyobb jövedelmű magánalkalmazottnak felesége közpénztárból fizetett állást nem tölthet be".

5. „A kormány válságos időkben elrendelheti, hogy a közületi és a magángazdálkodás körében a tilalmi határoknál kisebb javadalmú és kezdő állásokra is csak állástalanok alkalmazhatók".

Ehhez kell, hogy járuljon a nyugdíjazási korhatárok szigorú betartása és a kezdő állások javadalmazásának emelése, hogy minél előbb lehetővé tétessen a korábbi családalapítás.

Ezen pontoknak kiegészítése, törvénybe iktatása és szigorú betartása elintézné az álláshalmozás és a kettős állások kérdését, enyhítené az ifjúság mai kilátástalan helyzetét, új felfogást vinne a társadalomba és leküzdené a l' art pour l' art pénzvágy mindent leigázó uralmát, hogy lehessük a jobb és nemesebb élet formákat biró jövő eljövetelét.

Bogárdi József

A falu és az ifjúság

A hétköznapi élet nagyságai, ünnepélyek szónokai folytonosan hangoztatják a kieggyenlítés szükségességét. Hangsúlyozzák azt, hogy a vajdasági magyarságnak még soha sem volt nagyobb szüksége a szellemi, gazdasági összefogásra mint manapság. De a módokat, utakat az egységesedésnek még olyan keskeny ösvényeit sem jelölik meg.

A vajdasági magyar középosztály és a parasztság között semmi szervezett érintkezés nincsen. Nincs gazdagodás a két legjelentékenyebb társadalmi osztály értékes erejéből, s állandó idegen hatás, idegenből jövő beolvadás közben folytonosan hígúló oldata a magja a vajdasági magyarságnak.

Ez a kis írás néhány gyakorlati útbaigazítást próbál adni azoknak, akik velünk együtt teljes lelkükkel átérzik azt hogy a falu számunkra nem csak falu, de cél, életünk tartalmának kiteljesülése — hogy bepillanthassunk a falu lelkébe, gondolkozásába, életébe.

E lap hasábjain ezelőtt egy hónappal jelent meg egy munkám: „Induljanak el a vajdasági regős ifjak". Ez alkalommal közelebb lépünk a célhoz:

Elindulnak a vajdasági regős ifjak!

Elindulnak... jobban mondva elindulnának, ha tudnák éreznék, hogy hol is kell kezdeniök a munkát. Egyelőre csak a legfontosabb kérdésekről akarunk beszélni, arról ami a legfontosabb.

A regős, falujáró diák, ceruzával, jegyzőkönyvvel, vázlatfüzettel, esetleg fényképezőgéppel felszerelve eléri a falut. (Nem hagy-

hatjuk megemlítés nélkül azt a tényt, hogy a vázlatkészítés van olyan fontos, mint a dolgok lejegyzése s a fényképezés, csak ritkán helyettesítheti a rajzot).

Első kérdéseinek a következőknek kell lennie:

1) Honnan származik a neve? 2) Van-e valami sajátságos mozzanat a falu multjában? 3) Hogyan oszlik fel a falu (alvég felvég stb.) 4) Hány család él faluban? 5) Milyen a falu gazdasági, műveltségi vallási állapota (milyen modoruak a gazdák?). A falu hányad része csak munkás, földnélküli. Milyen tanítói vannak (szerb, német, magyar)? Hogy oszlik meg a falu felekezeti szempontból?

A gazdasági oldalt esetleg specializálhatja: 1) Miket termel a falu? 2) Milyen gépekkel dolgozik? 3) Milyen trágyát használ? 4) Milyen modernebb értelemben vett „gazdaság" van a határban (pl. kertészet)? 5) Milyen színvonalon áll az állatenyésztés? 6) Tud-e a falu piacra termelni? 7) Miben látják megvalósulni az új, ideális gazdaságilag csak jót hozó jövendőt? 8) A házi ipart mennyire űzik? 9) Milyen színvonalon áll a kisipar? 10) Van-e szövetkezet, gazdakör? 11) Hogyan működnek? 12) Milyen a közbirtokosság helyzete? 13) Milyen gazdasági tervek foglalkoztatják az embereket? 14) Milyen eredményeket tudok én leszűrni a falu gazdasági helyzetéről?

Vegyük a műveltségi és vallási oldalt: 1) A tanító helyzete a faluban? 2) A pap helyzete a faluban? 3). Az intelligencia (ha van) viszonya a néphez? 4) Mi ez osztály tagozódás alapja (születés vagy iskolázottság stb.)? 5) Tudnak-e a gyermekek saját anyanyelvükön irni, olvasni, énekelni? 6. Még milyen nyelven tudnak? 7) Az idegen nyelv káros-e az anyanyelv szempontjából? 8. Mit olvasnak a faluban (ujság, könyv, ponyva, korok szerint tagolandó)? 9) Milyen hatással van a város a cselédekre és a katonákra? 10) Van e népkönyvtár? 11) Van e valami kulturális egyesület? 12) Kik képviselik az intelligenciát, s milyen hatással vannak a népre? 13) Van e az uralkodó felekezeten kívül más felekezet? Torzsalkodáz van e? 14) Úgy a műveltség, mint a vallás tekintetében mi a legsürgősebb teendő? 15) Vannnak-e tervek? 16). Vannak-e terveim?

Ilyen általános érdekű, de nagy horderejű kérdésekkel a regős megismeri a maga valójában a falu lelkét: gondolkodásvilágát, s ekkor hozzáfoghat a részletkérdésekhez (pl. a mai napi probléma legsürgősebb kérdéséhez, a népművészethez, amely rohamosan kezd nem népmüvészet lenni)

A kapunál, a háznál és a csűrnél a falujáró diák éber szemmel, zsilipjeitől megszababított fantáziával s a mult iránti rajongó szeretettel járjon, mert neki nemcsak megnéznie kell a nép alkotásait, de azokat tudni is kell értékelni úgy történelmileg, mint esztétikailag.

Most pedig rátérünk az ember ráházatára:

1) Hogyan öltözködik a nép ünnepnap? 2) Hétköznap és más alkalomkor? 3) Mik az egyes ruhadarabok nevei? 4) Különböző

korú jellemző ruhadarabjai melyek? 5) Hogyan készitik az egyes ruhadarabokat? 6) Hat e a városi divat? 7) Mik az egyes ruhadarabok szimbólikus jelentései?

A rajzokat itt nem mellőzhetjük, különösen azt kell ábrázolni, hogy az egyik ruha tipus formailag hogy hat a másikra. A háziszőtt szőnyegeknél a szint is vissza kell adni, hisz ez is a lényeghez tartozik. A kancsókról, dísztányérokról pedig egyenesen lopja le a mintákat, mielőtt még elvesznék és igy tovább.

Azt nem kell emliteni, hogy az öntudatos falujáró diák gyűjti a népdalt, népmesét és minden olyat, amit a nép szelleme alkot. (A dallamról ugyanezt csak azoknak mondhatom el, akiknek erre speciális tehetségük van).

Minden elképzelésünknek, igényünknek meg kell telnie és be kell teljesednie a népdalok képalkotásmódjának zamatából, képeinek sajátos világából, a népművészet tömör, zárt logikán épülő szerkezetiségéből, ősi levegőjéből, csodálatos színek gazdagságába nyiló életöröméből, az elet akaratának és nivóstudásának végtelen energiáiból.

A feladat a ma és a generációs életének biztosabb erkölcsi és anyagi alapokra való helyezése. Az út nehéz és fárasztó, de az első terhes és kényelmetlen lépéseket nekünk kell megtenni.

A mai vajdasági magyar középosztály dekodens úri szelleméből csak nagy, öntudatos, lelkében, minden parzsztí értéket megmentő falusi elemek beözönlésével születet újjá! Emlékül nem vállalhatja azt a fontos sulyos küldetést, mely rá vár.

Donáth György

Fizessen elő a „Híd"-ra

Gyarmati ifjúság – európai ifjúság

Ahogy végig gondoltam a közel egy esztendő óta ismert, látott és keresztül kasul tapasztalt algiri ifjúságon, megdöbbentem és rádöbbentem egyuttal arra, hogy algiri ijsúságról írni a legháládatlanabb téma. Igen, a legháládatlanabb, mert, vagy szemethúnyok a szánalmas valóság előtt és akkor ezzel homokot szórok korosztályosaim szemébe, vagy megírom a valót s azzal meg olyan sarat a tiszta ifjúság homlokára, hogy internacinális érzelmében, szeretetében és kicsiszoltságában megcsúfolva érezné magát.

Előre kell bocsájtanom, hagy éppen ezért, nem programom átfogó képet nyújtani az algiri ifjúságról, ezt leginkább szeretném az olvasó fantáziájára bízni, én csupán a keretet adom hozzá. Tollam félárbócon van s arra szorítkozom, hogy ne egy görögből ítéljen meg egész Görögorszá'got, vagyis az algiri *francia* ifjúság szellemi degeneráltságát ne vonatkozhassam a tenger túlsó partján élő anyaország nyelvében tősgyökös francia ifjúságra is. Nem vonatkoztathatom, nem akarom és nem is lehet.

Az algiri franciát tetben és gondolatban eleve deformálja a származás. Azt kell hinnem, sőt, merész szaltóval esküt is teszek mellette, hogy egy államra nézve nincs veszedelmesebb belső nemzeti erjedő gomba, mint az idegen nemzetek véréből hirtelen leszűrődött honpolgár-, érthetőbben; új hazafi. Nem az a veszedelmes benne, hogy más nemzeti vér- elemek keveredtek a ráoktrojált uj nemzeti felfogással, eszmével, éppen ellenkezőleg. az itt lagnagyobb „tímeo danaos . . ." hogy csengő Perez, Golez, Carlotti nevek döngetik mellüket a franc ának vallott anyanyelv mellett. Természetesen, Algir e harmadik nemzedéke immár az okupálás után, átalakult ugyan, és a gazdasagnyomorék világ még az egyetlen kánaáni földjén, vágtató tempóban iparkodott kényszert tenni, gondolatvilágában ámbár vallja magát teljesen franciának, — mi, fejcsóválva nézzük mégis, az államnak meggyónt algiri francia ifjúság erősen átütő s elpalástolhatatlan genezisét.

Az 1845-iki népszámlálás pontos kimutatása szerint a következő nácl tabella ál (valamennyi tételt, ma négyszeresének vehetjük)

Francia . . .	24.728
Máltai és angol .	4 240
Spanyol . . .	14.749

Olasz	3.115
Különböző faj .	4.561
Arab . . .	17.858
Néger . . .	1.380
Zsidó	5.758

Érthetetlen okokból a kabylokat nem tünteti fel a külön népszámláló táblázat, holott 6000 négyzetkilométernyi területen tiszta kabylok laknak, négyzetkilométerenkint kb. 200 lélek sűrűségben. De számunkra sem fontos most e cikk keretében ez a megtehetős nagy számú néptörzs, mert a kabyl távol tartotta magát az európaival való keveredéstől s így nem sok köze van a frissen kialakult új francia ifjúsághoz. Ellenben annál több köze van a spanyol és olasz vérnek, a zsidónak és elvétve az arabnak. Már most visszatérve a fentjelzett féltéglával melldöngető nemzeti hovatartozandóság-vallomásra, elképzelhetjük a *tiszta* trópusi ifjúságot, amikor gondolatvilágában, tettében, laza erkölcsében (s leginkább ebben százszázalékosan) francia, akkor közbejön a genealógusok „de" je, vagyis: *de* spanyol és olasz elemeket erősen keveredve.

Fajtisztasággal fehér-holló ritka ember dicsekedhet, az az első igaz, de a fajkeveredés harmadik leszármazottja meg még mindig nem lehet, helyesebben: nem bir, új nemzeti légkör hitvallójává válni, ez a második igaz. És ennek az ifjúságnak éppen enélfogva, nézetem és meggyőződésem szerint nincs is meghatározott célja, törekvés egy emberibb és tisztultabb jövő felé. Itt pedig szánalmasan kezd kilógni a lóláb, szellemi nyomorékság, azaz, értsük ezalatt azt a szellemet, mely szabadakarattal öröklődött s öntudatalatti tiltakozások ellenére is talán, ráborították egy új nemzeti légkör, új esmé üvegbúráját s a búra alatt hajtó palántáról pedig jóltudjuk, hogy sainya, csenevész, örökbeteg.

Igen gondolom azt is, hogy az az algíri harmadik generáció gyenge vakolat még a vallott új nemzetiség orrán, nem ismeri azt a háb rú utáni minden téren való pangást, mint az európai. ennek itt áll még a bőség, nincsenek megpróbáltatásai, nincsenek pozicióért vívott küzdései, amiért kudarcai sincsenek, a jövőre vonatkozólag pedig talán csak ma délutánig tervez előre, hogy hol. melyik bárban üljön le kártyázni s a butító rendszeres napi ánizsszesz adagját meginni, azután vak nacionalmusát hozzádöngetni az anyaországhoz. Mindez a vakolat le fog mállani s talán a további leszármazás még harmadik ága már jogos nemzetvallásra kristályosítja ezt a nagyon is kevert vért, akkorára pedig alkalmasint Észak-Afrik kánaánját az európai száskajáró gazdasági-krízis ugyanabba a kátyúba sodorja, amelyben ma Európa van, s akkor talán az itteni ifjúság is megtisztult aggyal ugyanúgy szomorú kérdőjellé görbed a jövő előtt, mintahogy mi és ugyanúgy kiszakítja magát a vemhes konzervativizmus gúzsából és tanul meg hitesen küzdeni fajért, létért, jövőért, mint ma az európai.

Sarkigazságnak kell vennünk, hogy nekünk európai ifjúságnak,

szinte szükségünk volt a gazdaság, a létérdeklehetőségek hétszóvány esztendejére. mert megtanított bennünket a magunk szemével nézni, dolgok felett, jók rosszak felett függetlenül ítélni, mindenkit, nemzet vallás, rangfokozatra való tekintet nélkül szeretni s karöltve önmagunk kitaposni az ösvényt a mi lelki és szellemi világunknak a megfelelő jövő felé

Emberibbé lettünk.

(Algir, 1934. június). **Benes Boldizsár**

A nők helyzete

Tudjuk, hogy az emberiség kezdettől fogva változásokon esett át. Nemcsak testileg és szellemileg változott finomult, (Darwin elmélete) hanem életformája is folytonos átalakulás alatt áll. Évezredek folyamán alakult ki világrendünk és talán még évezredekig alakul tovább. Tudjuk, hogy életünk haladási folyamok, tanultuk azt is, hogy a haladás stagnálhat vissza is zuhanhat bizonyos időre, de tovább terjeszkedését megakadályozni nem lehet.

Így életformánkat nem lehet soha befejezettnek tekinteni. Minthogy feltalálóink sem állottak meg az első primitiv gőzvasutnál, hanem tovább törekedtek a nagy távolságok leküzdésére, levegő meghódítására, (repülőgép, szikratáviro, rádió) ugyanúgy gondolkodó elméink, világ-javító eszmékkel vajudó nagy embereink is folytonosan korrigálni igyekeznek életünkön.

Nem mondhatja senki, hogy nem szorul a világ javításra. Különösen ma, amikor régi, biztos alapjaink, erkölcsi bízásaink, úgyszólván márol-holnapra semmivé válnak és támaszt már alig nyújtanák, A válságos gazdasági helyzet az egész világra kiható nagy munkanélküliség kényszerítő körülményeket hozott létre, melyek mellett hiába ragaszkodunk törvényekhez, szokásokoz, társadalmi előítéletekhez, azok szemtől-szembe ellentmondanak nekünk. Az emberiség fulladozik ebben a helyzetben, kiutat keres a bizonytalanságokból és világszerte érezni, hogy igenis szükség van a dolgok átértékelésére.

Egy ilyen tisztázni való pont a nőkérdés.

Talán mi is szemmel kísérhetjük, a kísérleteket, amelyeket ezirányban folytatnak, melyek országokat, világrészeket foglalkoztatnak. (Szovjetoroszország, Észak-Amerikai Egyesült Államok stb.) Alapjaiban igyekeznek megreformálni a nők helyzetét, új jogokkal, új kötelességeket kiszabni és megjelölni helyüket a jövőben.

A feminista mozgalmak, a jogokért való küzdelmek nem újak, s ha jobban behatolunk a nők helyzetének kezdettől való megisme-

résébe, láthatjuk, hogy e mozgalomnak sokkal mélyebb, sokkal emberibb okai vannak, mint a szerepelni vágyás.

Tudnunk kell, hogy volt már idő, mikor a nők minden kötelléktől függetlenül éltek és szabadon rendelkezhettek önmaguk felett. De az is kitűnik, hogy ez az őskori helyzet erkölcsi káosszal járt, hol árnyéka sincs emberi méltóságnak lealacsonyító nőközösséget vont maga után és a nőkre nézve csak sülyedést hozott.

A nomád népek letelepedésével a nők helyzete is megváltozott. A települtek érdekeik védelmére vérközösség alapján csoportokat képeztek. Megalakult a család. A nő a családban helyeződött el és bizonyos méltóságot és értéket nyert. Nem volt többé bitang jószág, hanem „tulajdon", melyet védelmeztek, de rendelkeztek is felette.

Ebben a patriárhális korszakban alakult ki és erősödött meg azon alapelv, mely mind máig érezteti hatását, s a tulajdonképeni ütközőpont a családra alapított világ és a függetlenségre törekvő nőinem, mely szerint *a nő soha nem lehet ura önmagának.* E korban veszik a nőket, egyik tulajdonból a másikba megy át (atyjából, férjébe) és férje halála után is, mint örökösödési tárgy a rabszolgákkal, gyermekekkel együtt legidősebb fia hatalma alá kerül.

A világ haladásával a családok állama tömörülnek. A nők helyzete az államban sem sokat változik. Bár megszűnik a nővásárlás, a házasságot szabályozzák (mindez szemben nem a nő, hanem az állam érdekeit szolgálja, melynek célja a család megerősödése és a minél több törvényes utód). Megszüntetik az apa, férj mindenhatóságát a nő felett, ugyanekkor az állam veszi át a jogokat. Törvényekkel erősítik, a nő nem rendelkezhet soha vagyona jövedelme felett, egész életén atyja, vagy férje gyámság alatt áll, sőt még azt is törvény írja elő, hogy milyen ruhat viselhet, mikor léphet uccára.

Jogokat nyer férjével szemben, azt beperelheti, törvény elé állíthatja, ugyanekkor emberi értékét minimálisra szabják. (Tanu nem lehet, esküje, fogadalma fé je vagy atyja felhatalmazása nélkül nem érvényes).

A kulturális haladás sokat enyhít szépít lealázó helyzetén. A római nő már nem rabszolga, nem „tulajdon" a házban, hanem házának úrnője, a férjének társa, aki mellett családi vonatkozásokban különféle jogokat élvez. A kereszténység és a keresztény szellem elterjedése végre előmozditja, hogy a nőt is elismerjék Isten gyermekének és emberi méltóságába helyezzék. A későbbi századok, a lovagkor „nőkultusza" pedig szinte eszményíti a nőt, de ezek mind csak társadalmi előnyök, erkölcsi sikerek, anélkül, hogy jogviszonya legkevesebbet javult volna.

Sőt a legutóbbi időkig gyermeknek, játékszernek tekintették a nőt, akit nem muszáj komolyan venni. De mióta a bájos gyermekek rabtartóik ellen fordultak, mióta a változó idők során mind kevesebbet hallgatathatnak el becézéssel, családi jómóddal, az enélkül maradottak annál követelőbben, kiáltozzák a nehezen értő fü-

lekbe: „gondolkozzatok, mi legyen velünk?" azóta nyilvánvaló, hogy igenis komoly kérdés ez és helye van a kíséreteknek, melyeket ez irányban folytatnak.

Ismételnem kell, hogy a folyton változó, alakuló világ alakítja elő az új helyzetek, azzal azonban tisztában kell lennünk, nemcsak a világ haladása, a felvilágosodottság eredményezte a nőmozgalmakat, melyek a nő egyenjogúsításáért folynak, hanem annak gazdasági okai vannak.

Egy ilyen ok elsősorban a nő munkavágyai. Tudhatjuk, hogy a nő a régi időkben is úri hivatása mellett is keresett elfoglaltságot. Akkor, amikor szó sem volt női tétlenségről és a szülés, gyermeknevelés éppen eléggé igénybe vette erejét és idejét A régi nő mestersége a szövés-fonás volt, melyet a legegyszerűbbtől a legelőkelőbbig űztek. Ezt a rendet és elégedett munkabeosztást a gépek, a gyáripar kifejlődése bontotta meg.

Leghamarabb a szegénynéposztály nője segített magán. Miután házimunkája feleslegessé vált, a gyáriparban keresett elhelyezkedést. *A házon kívül* keresett és talált munkát. Kilépett a családból, eltartásáról maga gondoskodott, így a munkásnővel megteremtődött az első dolgozónő. Sokkal rosszabb helyzetben volt az értelmi osztály nője, aki csak szívós harcok után tudott házon kívül elhelyezkedni, s helyet kivívni magának a közpályákon.

Másik gazdasági ok a család meggyengülésében rejlik. A család nem tud már gondoskodni a hozzátartozó nőről, az feleslegessé, teherré vált számára és önként elősegíti annak egyéni boldogulását. Csak természetes, hogy az a nő, ki nem tud elhelyezkedni a családban, az azonkívül keres elhelyezkedést. Viszont az így elhelyezkedettnek nincs szüksége a család támaszára és ebből kifolyólag több jogot és más elbírálást igényel.

Eljutottunk a nő mai helyzetéhez, a családban feleslegessé vált nők sokaságához, kik helyet keresnek a maguk számára, (mint életre ítélt teremtmények) jogosan a térfiakkal egyenlő elhelyezkedési lehetőséget, annak minden jogával együtt.

A helyzet bírálói két szempontból tárgyalják e követelést. Először hogy *szükség van-e az egyenjogúsításra*, másodszor, *javul-e a helyzet általa.* A vélemények megoszlanak. Egyesek szerint nincs szükség rá. Mert a nő hivatása soha nem lehet férfi foglalkozás (ez csak átmeneti idő), kényszerítő körülmény és elítélendő minden olyan helyet, mely a nőt igazi hivatása teljesítésétől elvonja. A női hivatás, a szülés és gyermeknevelés volt marad és lesz minden időben.

Ez azonban halálos ítélete volna mindazon nőknek, akik hivatásuknak ma nem élhetnek, ha a munka lehetőségét is megvonják tőlük, a parazita szerű cél, tartalomnélküli létükben az élet értelme is összeomlik.

Másodszor a női lélekre hivatkoznak, melynek nincs is hajlandósága a függetlenségre, csak a kényszerítő helyzetnek enged, s ha tőle függne legszívesebben családjának élne. De a kényszerítő hely-

zet megvan és nincs remény arra, hogy rövid időn belül enyhülne, tehát számolni kell azzal, nem mindent a nő lelkiségére hárítva függőben hagyni és fulladozni hagyni mostani helyzetében.

Más kérdés, hogy a nők egyenjogúsításával javul-e a helyzet.

E kérdés tisztázására csak annyi áll módunkban, hogy tanulmányozhatjuk a felszabadult nők életét. Nem a törvényekkel, társadalmi előítéletekkel viaskodókét, hanem azon országok nőjeit, kiknek felszabadulását a családi uralom alól maga az állam segítette elő, (illetve ismertek e) és az állam igyekszik életüket a családéval egyeztetni, házasságukat, nemi életüket rendezni az új helyzetben.

(Folytatása következik) **Börcsök E.**

Eszmecsere

Hozzászólás Kolozsy Tibor a „Híd" 2-ik számában lévő kritikájához.

A földművelő ember éli a maga századokon át megcsontosodott szűkebb világát s nála a megélhetés a legfontosabb irányító kérdés, nézete, felfogása a környezete behatása alatt fejlődik, alakul s emiatt van az, hogy némely városi a falusit, tanyait „isteni népnek", a másik meg „buta parasztnak" nézi a maga hangulata szerint. A parancsoló körülmények váltják ki a falusi emberből a változást s jórészt ezek indokolják nála a családi létszám emelkedését vagy csökkentését.

Igen. A faluban a gyermek vagy munkaerő, vagy kenyérpusztító azszerint, amint van elégséges kenyér a háznál, avagy nincsen. Ahol van sajátja a családnak, a gyermek nem fölösleges, mert a gazdaság dologgal, kenyérrel ellátja, de ha máshoz kénytelen a családapa napszámra járni évek hosszú során s a gyerekek aprók, ott bizony a gyermek, különösen télen, az ő gondolkodásuk szerint, kenyérpusztító.

„Nem szabad azonban arra szorítkozni, hogy tisztán „nemzeti kultúrát" építsünk. Ennek semmi értelme sem volna", írja Kolozsy.

Nemzeti kultúrát nem is lehet építeni, csak fajit, mert a kultúra egy-egy faj sajátos lelki kisugárzása. Ez az oka annek, hogy nincs európai kultúra, hanem csak román, szláv, turán vagy germán Európában. De a kulturák külön magára élése a mai világszellem szerint káros Európára nézve, azért oly mederben kellene

folyniok, hogy egyik a másik mellé illeszthető legyen. Össze kell egyeztetnünk a nacionalizmust az internacionálizmussal".

Ez nagyon kényes probléma s csak igen kevesek agyát foglalkoztatja.

„De mindenki a maga utján". Más-más utakon, de egy cél felé".

Nem. Ennek a szempontnak ilyetén kivitele sovány közhasznú eredményt ad Inkább karöltve kell munkálkodni biztatva egymást s mindazok, akiket egy cél hevít, bizonyos bensőséges szálak kössék egymáshoz, ha tavol is vannak egymástól, s e szál akkor sem szakadjon el, ha egy-egy közülök révbe talált!

Ami pedig a „regős járást" illeti, hasznos eredményt csak úgy hozhat, ha a rá vállalkozók előzetes kis tanulmányt végeznek. Forduljanak általános normáért azokhoz, akik hasonló helyzetben lévén, hasonló utat már megfutottak. E normát nem olyannak gondolom, mely a kérdéssel foglalkozó kezét-lábát megköti, hanem amely irányt szab gondolkozásának, megóvja a szertelenségtől és gondolatait e szerint hasznosan rendezheti. E norma csak norma maradna s ezen belül, persze, tágtere nyílna az egyéni meglátásoknak a helyi viszonyokhoz képest

Galambos J.

Mai strófák

Ketten vagyunk . . .

Ez a helyzet. Mit meséljem nektek,
Barátom ügyvédnek ment, én pedig mérnöknek,
Apánk megírta: Nem vagyunk bővében a pénznek . . .
Sebaj, diplomáink egy vagyont megérnek . . .
Visszaadunk mindent, még mielőtt nélkülöznének . . .

És most . . . itthonvagyunk mind a ketten . . .
Megúntuk az álláskeresést, amúgy se találnánk,
Délelőttönként kinn állunk az uccán, sétálunk . . .
Harangszókor szégyenkezve megyünk ebédelni . . . haza.

Géprajzom és néhány nagyszerü tervem fiókban hever
Hónapok óta elő se veszem őket, haszontalanok,
Ügyvédbarátomtól néha kérnek ingyen tanácsot . . .
És ő szivesen adja, neki ez nem kerül semmibe . . .
Mégis azt érezzük mi ketten . . . Sokan ketten . . .
Mi vagyunk igazán tanácstalanok.

Czakó Tibor

A Nagy Úton

Talán a keletről nyugatra húzódó felhők hátán nyargaltam, lehet, hogy a köves partoldalban lakott a lelkem, vagy tölgyfa voltam; nem emlékszem. De tudom, hogy jártam arra már sokszor.

⚙

Kezdetben nem volt Úr, csak végtelen, boldog vadon. Az Utat az ember építette s én láttam, amikor karcsú, hajlékony alakja lassan kivált az erdők és mocsarak rengetegéből.

⚙

Láttam a Singidumum sáncait, falait. A folyam vize akkor is tajtékot vetett; beleszántott a keleti szél, messzi pusztaságok jeges üzenete. A tisztek és katonák, barbár módra, durva szőrnadrágba bújtatták fázós tagjaikat s átkozták a szürke eget és az erőtlen napot, mely nem ad meleget. Lent a Danubius partján gályák kötöttek ki, dák, illyr és egyébb barbár rabok köveket cipeltek a partra. A szél felhozta a katonák kurta parancsait, az ostorok pattogását, a dolgozók bús panaszát, nyögését.

⚙

Épül a Nagy Út, mely a Város fórumán született sok évvel ezelőtt s azóta egyre nő, nyúlik keletnek, északnak . . .

⚙

A nyugati sánc hátán vén centurió állott. Görnyedt hátát nekivetette a bástya falának, ősz haját arcába vágta a hideg szél, mely gúnyáján keresztül is megdermesztette didergő testét. De ő nem érzett szelet, hideget: fűtötte a belső meleg, mely fényes cseppeket hintett a homlokára. Láztól csillogó szemei mereven odatapadtak a nyugati ég aljához, mely megett Itáliát tudta. Az ajka remegett. Imádkozott:

„Mars Isten, a Te szolgád voltam; a Tied volt az életem, a vérem és a kardom! Hűségesen szolgáltalak én is, apám is és apám apái is, akik lovagok voltak és a Te katonáid. De az én életem immár erőtlen, pislogó kis láng, a vérem elapadt forrás, a kardom eltompult ócska vas; mit kezdenél az én kis gyengeségemmel Te, aki az erő és a harc Istene vagy? Bocsáss hát szabadon!

Ládd, megépítettem az Utat a magam piros vére árán a Te dicsőségedre és a kalmárok, tizedszedők és pénzváltók használára. A Te nevedben embereket öltem, akiket nem gyűlöltem, országokat hódítottam, amelyekbe sohasem vágytam és városokat alapítottam, amelyeket sohasem fogok megszeretni. De most, amikor az éveim elfogytak, mint a lámpásból az olaj, bocsáss el! Engedd, hogy mégegyszer láthassam Itáliát és a Várost, hogy mégegyszer érezhessem a római nap melegét, hogy megpihenhessek . . ."

Imáját felkapta a szél, összevegyítette a rabok jajszavával s beledobta semmibe. Messze nyugaton a lebukó nap sugarai fényes kopjahegyek er-

dein táncoltak; Gyrmium felől légiók vonultak; Járták a Nagy Utat. Léptük nyomát jeltelen sírok szegélyezik, amelyekről nem tud senki csak a rabok és én.

۞

Később keletről jött barna legények táncoltatták apró paripáikat a Nagy Úton. Föld, jószág nem kötötte őket, akadályt, megállást nem ismertek: Szabadok voltak. Szilaj büszkeségükben törtek, száguldottak előre, amíg el nem hamvadtak saját tüzükben.

Kacagva öltek, könnyen haltak. Jöttüket nem áhította, vesztüket nem fájlalta senki. Csak én sirattam meg boldog, erős életüket.

Ki tudná őket felsorolni mind, akik felsebezték lábaikat az Út kövein? A kereszt jegyében keletnek, a félhold alatt nyugatnak vonultak a hadak. De ki tudná leírni a félhold és a kereszt harcát az Útért?

Valahol egy veremben porlad a karcsú, göndör szaracén harcos a szikár, szőkehajú északi katonával.

۞

Bizony én láttam Singidumum sáncait, falait, láttam a Nagy Út kezdetét, láttam azokat is, akik járták és azokat is, akik árkaiban nyugosznak.

A temető végén sokszáz egyforma szürke fejfa sorakozik katonás rendben. Előttök négy kőtáblán négy sor vers:

Hol sírjaink domborulnak,
Unokáink leborulnak
És áldó imádság mellett
Mondják el szent neveinket.

De én nem tudok leborulni: vállamat hatezer esztendő nyomja. Cél nélkül száguldok előre. Élet, imádság messze elmaradt mögöttem s előttem csak a határtalan idő dereng.

۞

Az egyik kis korhadt fakereszten el tudok még olvasni két szót: önkéntes-tizedes: Őt is láttam, amint a kemény kórházi ágyon hányódott. Napégette fiatal arcára mély rovásokat írt a szenvedés. Átlőtt melle zakatolt, a szeme hiába keresett támaszt a kopár, csupafehér falakon. Kínlódva, hörögve motyogott. Imádkozott:

„Uram, Istenem a Te szolgád vagyok. Neked akarom adni az életemet, a véremet és fiatal karjaim minden erejét. Hűségesen szolgálnálak, mint apám és apám apái, akik jámborok voltak és a Te híveid. Az életem lobogó láng lehetne, a vérem dagadó patak, a karom eleven munka. Ne engedd hát, hogy minden elmuljon bennem, hisz Téged a szeretet Istenének neveznek!

Ládd, én nem akartam ezt az Útat járni, én nem akartam a magam piros vérét, kalmárok, tizedszedők és pénzváltók hasznáért kiontani. Igaz, embereket öltem, városokat pusztítottam, de nem gyűlöltem őket. Biz én szívemben harag sohasem lakozott! Élni szeretnék Uram és alkotni a Te dicsőségedre . ."

Imája újra összevegyült ezrek panaszával s a lebukó nap sugarai megint csak szuronyhegyekről pattantak vissza: A Tisza felől ezredek vonultak. Járták a Nagy Útat. Léptük nyomán a sírszegély.

۞

Holdas éjszakákon néha feljönnek hideg vermeikből az Út halottai. Én ösmerem valamennyit, de más megijedne a sokaságuktól. Seregük nagyobb minden élők seregénél. Zörgő csont-öklüket hímbálják, üres fehér arcukat nekifordítják a teliholdnak s panaszosan kérdezgetik:

KIÉRT? MIÉRT?

۞

A Nagy Út fehéren kanyarodik az ég négy tája felé. Szeszélyes fordulatai úgy terpeszkednek a síkságon, mint valami torz vigyor a Mindenség arcán.

Beográd, 1933. október.

TAKÁCS ZOLTÁN

Bencz Boldizsár

Oázis szimbóluma

Gyilkos társaságom, meghitt barátaim;
egy pohár, egy üveg,
benne véres a bor.
Az óra csak ketyeg az asztalomon,
éj van,
itt-ott kúsza, baljós jaj,
aztán újra
zúgva vág ablakomnak a sirokkó
s a végtelen Szaharán
valószínűleg szomjan-veszett hullára
hústkoppasztó
forró homok most ütötte dombját.
Vér nem folyt,
egészen bizonyos, hogy sebet sem ejtett a homok
csak ködleni sejtette messze
a béke-szimólumos levelű pálmák
hűs oázisát
s rengő sivatag-hajóján az ember
már oda nem ért.
E homok-termette borból
ime minden kortyot, ezer csonti gyökérből,
hajdan ember-voltok reményének
szomjoltást leső vártáján a halál préselte
és most,
most. hogy azt a tradicionális éjfélt
vontatottan, repedten kongja
a holdfényben szikrázó arab mecset,
minden korty borban
érzem a Szahara szimbólumát,
érzem a Szahara oázist rejtő kék ködét
s a kék ködből fűttyösen,
forrón vágtató sirokkó,
ó!, nem azt vijjogja-e ablakomon,
hogy igen-, az ott messze a béke-oázsisa,
igen az a takaró köd ott,
igen. az gáz
s a sivatag hajóján
szomjasan mennyi ember!?
istenem, 1918 óta mennyi ember!?
akik talán,
talán csakugyan nem lesznek
tanúi a vérnek,
akiken talán seb sem esik soha
s akik talán,
talán mégis,
lám mégis . . . oda nem érnek soha.

(Algir 1934. júniusában).

Figyelő

»Szeressük azt, ami a miénk!«

Írás Hangya Bandiról és képeiről.

Valahogy távolból jövő végtelen fájdalom markol szívünkbe, amikor e mondatot olvassuk: „Ti csak sivár síkot és sáros embert láttok"!

Nagy vezérünk bánatos mondata ez, mely teljesében vonatkozik a mai fáradt, agyongyűrött, elnemismert fiatalságra.

Veni, Vidi! Harmadik, a mindent jelentő „Vici" már csak a ködös multé. Nem a miénk; éppen ezért kell, hogy szeressük és pártoljuk a gondolatot és szomorú világunk bárminő alkotásit, mert ez mind . . . mind a keserű máé, ez igazán a miénk: mai fiataloké.

Igen jöttünk az életen át, a multat borító ködön át és sokat, nagyon sokat láttunk. Láttuk Leonardo da Vinci, Raffael, Michel Angelo, Tizian, Székely Bertalan, Madarász, Zichy, Munkácsy és Manet roboztus képeinek reprodukcióit. Ragyogó képeket láttunk. Lukulluszi lakomákat, duhaj, gazdag torokat, káprázatos aranylakodalmakat, ártatlan Madonnákat, perverz női aktokat és aranykeretes, gőgös portrék ősi tekintetét. Halhatatlan művészek hatalmas alkotásait.

„Volt, . . . volt. Ez már csak másodvirágzás, — a levél nem zöld és nem pálma már többé a pálma." (Ady)

És látjuk a sivár mát: Ami a miénk!

Borongós kép áll egy fényes kirakatban. Holland gyöngyök, butatekintetű porcelánkutyák és csillogó haszontalan csecse-becsék között; egyszerű sötét keretben. A kép beszél: visszataszító uccasoromon por, piszok és papírhulladék. Ime három fázó, éhező, semmittevő ember. Az uccasarkomon áll a teremtés koronája; éhező emberek: a munkanélküliek.

Tovább megyünk. Sötét uccasorban ferdén földbeszúrt gázlámpa szomorú glóriája vibrál. A fal mellett vak kucséber toprongyosan ácsorog, az uccaközepén két kitagadott munkanélküli nő lehajtott fejjel, mély szemgödrökkel tart az utolsó menedék felé. Gyűrődött, rikító ruhájukról, sarkatlan cipőjükről zokog a szomorú foglalkozás.

Ime! — ezek a mai izmusok!

Nincs szükségünk nagy szavakra, szédítő frázisokra, vagy duzzadó körmondatokra, hogy Hangya Bandi művészetét és egyéniségét leírjuk. Nincsen szükségünk hanyag jelzőkre, melyek lobogó sörényszerű művészhajat, roboztus, pózoló profilt, vagy bokrétába kötött nyakkendőt idéznének a jámbor olvasó elé.

Egyszerű kis fehérre meszelt ház udvari lakásában lakik, ahol a műtermek modellszédítő üvegfalait egy sze-

rény kis ablak helyetlesíti. Fehér falakon tanulmányrajzok, gyűrött emberi alakok, az édesanya képe, egy-két rézkarc és egy bakfis nevető képe az asztalon. A művészi rendetlenség nélküli szerény egyszerűség szinte hihetetlenné teszi a borongós sötét kép művészies-ségét, mely az álványon nyugszik. — A nyugatfelől fölszakadt sötétkék esőfelhők tovaszáguldanak, távol a komor messzeségben láthatárt függönyöz a tavaszi felhőszakadás. Lefelé ívelő, sáros országúton, haragoszöld rét mentén egy ázott pár halad. A férfi széles vállai közé húzza ázott, bozontos üstökét; — a nő fázóan hozzásimul, lucskos piros-fehér ruháját szaggatva föl-fölkapja az északi szél. A „Vihar" című képe ez, melyen a napokban végezte utolsó mesteri símításait.

Művészi fantázia. Csodálatos sötét színeiben, a komor tájban, a két ázott emberben forr, lüktet a sivár, sáros-földhöz ragadt emberi élet.

Hangya Bandi szemei végigszaladnak a képen: rám néz. Nem büszke, nincsen önmagától elragadtatva; képeiről keveset beszél. Hiszen beszélnek azok maguk. Inkább életéről.

Szegénysorban élő szülők gyermeke. Ifjúságáról némi tragikomikával beszél. Háborúalatti gyermekévei szürkék, kellemetlenek és eseménytelenek voltak. Üres, magárahagyott óráit nem ólomkatonák, nem hintalovak és nem bozontos mackók sora vidította. Nem volt néki sem lovaskatonája, se kisvonatja, semmi, . . . csak egy kis ceruzavége, melyet már alig lehetett megfaragni és egy gyűrött irkalapja. Ez volt a játéka a háborús napok szűkös kenyere mellett. Erre a papírdarabkára kanyarintotta gyerekes „törökbasáit", melyekből az idő, a meglátás, az akarat és a próbálkozás öntudatra ébresztette az egészséges, nagyjövőjű tehetséget.

Öt évvel ezelőtt, amikor öreg házigazdáját meglátta festegetni, nagy kedvet kapott a festésre. Vett két pasztelt, piros és fehér színben és evvel lerajzolta az egyik szentképet. Amikor a házigazdája meglátta, nagyon megdícsérte. A dícséret felébresztette benne a bizalmat, mely törhetetlen türelemben és akaratban vitte nösét a diadal felé.

Képeit évekig senkinek sem mutatta: önmagának festett. Végül is egy munkásbarátja kilocsogta a „műteremtitkot" s ilymódon napvilágra jött Hangya Bandi művészi tudása.

A fejlődés és a nyilvános szereplés folyamata megindult.

Megindulását nagylelkű zombori támogatójának, egy igen képzett és műértő orvosnak köszönheti, aki lankadatlanul biztatta, segítette és óvta az írígyek intrikájától. Allegórikus képeit Budapestre és Bécsbe vitte, ahol neves emberek, festők és műértők a legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak ismos tehetségéről.

Azonban a Vajdaságban élő, már „akadémiát" is végzett tehetségek a „jobb családból" származottak lenézik a szegény munkásfiút és kegyeskednek annyit mondani: „Semmi különös! nem látok benne tehetséget!" Ezeket a derék embereket csak hanyagul visszafordulva intézzük el: „Noli turbare circulos meos!"

Fejlődésének aránylag rövid idején kidolgozott szépszámú képet és három kiállítást rendezett. Szuboticán, Szomborban és Vel. Becskereken. Kiállításai látogatottak voltak és képet is adott el szép számmal. Többek között a híres és ismert művét, a: „Vihar előtt" című pasztelljét, amelyről több fényképfelvétel is készült.

Hangya Bandi szinte gyerekesen síma arcán markáns, vagy gőgös vonásnak még csak nyoma sincsen. Alakja gyöngéd, fiatalos, inkább lányos, mint férfias, csak kezein lehet észrevenni a fejlődő férfit, melyek a fiatalkori nehéz munkától megerősödtek. Szemei mindig

mosolyognak. A határozott tekintetében van az egyetlen nyom, mely külalakján elárulja a nagy tehetséget. Amit egyszer meglát, megnéz, az örökké emlékezetébe véződik. Látásaiban megtermékenyül az élet örök gondolata és a legtermészetesebb és legigazabb színeivel, alakjaival ragyog át az állványon feszülő vászonra.

Képeinek legnagyobb része négy fal között készült. Annyira szerény, hogy nem meri állványát kivinni az uccára, parkba, vagy a tópartra. Azt hiszi, hogy ilyesmit csak azok a befutott festők engedhetik meg maguknak, akik akadémiát végeztek; akiktől a vihogó bakfisok nagyszelesen autógramot vagy exlibrist kérnek.

Festészetét nem bélyegezhetjük meg semmiféle izmussal: sőt azt lehet mondani, hogy eddig őrá hatással sem voltak, miért is nem volt alkalma ezeknek termékenyítő színeit, vonalait és perspektíváit meglátni. Legfeljebb annyiban, amennyiben ez expressionizmusnak, az impresszionizmusnak, avagy a naturalizmusnak köze van a való élethez.

Hangya képei ceruzarajzok, pasztell és olajfestmények. Tehetségének és meglátásainak kifejezése legnagyobb erővel a pasztell-képein láthatók. Olajképei még nem annyira kiforrottak, — képein három erős, komor szín dominál; a sötétzöld, kék és a fekete.

Hangya Bandi képeiben saját lelkiéletét, egyéniségét és mélyről jövő igaz gondolatait adja. Megtermékenyítője a látás és a képzelet; innen van az, hogy a képei százszázalékosan eredetiek. Másolásról, vagy utánzásról szó sem eshetik. Ő az élet festője, allegóriához ritkán nyúl. A valóság, a köztünk járó, érezhető, tapintható, jó vagy rossz, szép, avagy megvetésre méltó rút élet festője: Hangyának a meglátásai, az izmusai és vérbeli tehetsége a művészete. A kép az ő igazi élete, gondolata és álma. A „Munkanélküliek", az „Uccalányok", a „Szegény temetés", a „Vihar" képeken átvibrál lelkének meleg, lehellete. A borongós égbolt alatt sivár, sárgászöld búzatáblák, tengerróna: ez a Vajdaság. Rajta sáros, agyongyűrött emberek: a munkanélküliek . . .

Veni, Vidi: jött és látott. Látta az embert amint született, a gyermeket és annyi embert munkanélkül, éhezni, fázni, szenvedni: látta a sivár síkot, fekete gödröket, a korhadt fejfákat és a dübörögve aláhulló földet: a szegény temetést. Látta a tovatűnő sokszínű életet, a nyomort: magát a szomorú embert.

Megörökítette a bennünk és kívülünk élő szomorú világot. És győzött. Ő az első Cézár közöttünk: ázott és tépett fiatalok között.

Ő már látja a „győzelem" aranyfüstjét, mely a homályos jövőből feléje közeleg.

Fogadjuk Szentelcky intő szavát: Szeretünk fiatal barátunk, mert a miénk vagy és nagyon büszkék vagyunk rád...

Lévay Endre

Ellenfirka

A játék az maradjon mindég játék és a tréfa is maradjon meg tréfának. De a tudományt hagyjuk meg szintén tudománynak. Szeretettel minden él nélkül ajánlom e sorokat a vajdasági műkedvelő nyelvészeknek, akiknek egyik legkiválóbbika a „Hétről-hétre" 7. számában, hogy parlamentáris kifejezéssel éljek „őrült képtelenségeket" hordott össze a „Firka" című cikkében.

A „Firka" írója panaszkodik, hogy „öröktől fogva hitte a nyelvet" s kiderült miszerint a nyelv is csak úgy "lett" semmiből, mint a leves vízből, vagy gyermekkori játékai fűrészporból és kócból, mely igazságoknak megis-

merése mindig kiábrándulással járt és jár.

Így van a cikkíró a nyelv szavaival is, ha multjukban „áskál" annyi „kompromitálót tud meg róluk, hogy képtelen úgy megtisztelni őket mint kellene. A Firka szegény íróját direkt *„üldözi a tudás"*. De szerezzünk neki egyszer egy kellemes kiábrándulást, mert a cikke alapján egész nyugodtan megállapítható, hogy a „nyelvészeti tudás" őt nagyon is békében hagyja.

Mindjárt az első szó, melybe a cikkíró „bele köt" az, hogy „a tudomány egyre nagyobb területeket *ölel fel.*" Szerinte ez egy „őrült képtelenség" mart az *öl-ölel* az *ül-ülni* igc származéka és így képtelenség ennek mai 'felnyalábó' jelentése. Őrült képtelenség, mert a leghalványabb nyoma sem maradt fenn annak, hogy az *öl-ölel-nek* valamikor „sitzen" jelentés is lett volna. Sőt ellenkezőleg a Königsbergi Töredékek óta (ott fordul először elő az *öl* szó) mindig csak a mai jelentésében használatos. (V. ö. Nyelvtörténeti Szótár II. 1171—3 oldal). De alaktanilag is „őrült képtelenség" ez az állítás mert *ülekezik*-ből nem lehetett *ölelkezik* az *l* hang miett. Mert a magyar nyelv történetében úgyszólván kivétel nélkül kiesett ilyen esetekaen az *l* de egyetlen egy esetben sem keletkezett' Pl. *álgyú*-ból lett *ágyú, toldul*-ból *tódul, holdol*-ból *hódol*, az *áld* mellett van az *ádáz* és *átkoz* (régebben *áldáz* és *áltkoz*), a szláv *ulica*-ból lett *ulca, uca, utca.* Ezek hiszem elég nyomós bizonyítékok; de hogy valaki azzal ne érvelhessen, hogy az *ölelni*-ből lett az *ülni* megjegyezzük, hogy más hangtani és jelentéstani okok miatt ez is „őrült képtelenség". Az előbb felsoroltak bizonysága szerint a tudományos kutatás új területeinek *felölelése* ellen nem emelhető kifogás, mégkevésbbé állítható, hogy őrült képteleuség.

Az *asztal* szó semmi képen sem származható *az tálhoz* szólásból, mert az asztal szó a szláv *sztol*-ból származik és a sziszegő *sz* előtt képződött *a* ejtéskönnyítővel kapta mai hangalakját *asztal.* Hasonló esetek latin skola-ból (ejtsd szkóla) lett közép latin scola (skóla) és ebből *iskola i* ejtéskönnyítővel, illetőleg *o*-val *oskola.*

Nincsen szerencséje „Firka" írójának a *néz* ige keletkezésének magyarázatával sem. Készségesen elismerem a magyarázat meséjének szépségét és évezredekre visszaszárnyaló csodás fantáziáját. csupán a valószínűségében kételkedem. Hogy miért? Istenem, én elismerem a jó szándékát és elhiszem, hogy évezredeket akart vissza szálni, s talán nem is tehet róla, hogy mindössze k. b. 100 évvel jutott hátrább. Ugyanis csupán száz év előtt lehett ilyen etimológiákat mondani. A nyelvészet romantikus korában Horváth Ádám magyarította meg *Ádámot és Évát, Rard hágot* stb. Szimó Milutinović Szarajlija is ezen az alapon követelte magukénak *Muhamedet* mondván ez a *muha* és *med* összetétele. Ezen az alapon magyarázták a *Torontált* egyrészt *Dorn und Tal* másrészt *Tor am Tal*-ból, jólehetet már jóval a német települések előtt is Torontálnak hívták a vidéket és már a XIV. században a pápai tizedlajstromokban *trumtajl*-nak és *turumtajl*-nak íratott.

A magyar nyelvtudomány hála Istennek túl jutott már ezen a koron. Ma a magyar nyelvészeti irodalom napról napra nagyobb „területet ölel fel" s csak hébe-hóba kísért a mult műkedvelő nyelvészek képében. Kisebbségi magyar sajtókban már többször találhattunk ilyen csodabogarat és ideje volt, hogy végre helyreigazítsuk a műkedvelő játékos kedvű nyelvészeket, mert külömben mind szélesebb teret „ölel fel" a tudománytalan handa-bandázás.

Felelős szerkesztő és kiadó LÉVAY ENDRE- — Szerkesztőség SUBOTICA, P. DOBANOVAČKOG UL. BR. 28, kiadóhivatal SIENKIEVIĆEVA UL. BR. 23.

Nyelvápolás

Kókay Károly

Aligha van még egy másik nemzet, melynek a tagjai oly kevéssé ismerik anyanyelvüket, mint a magyarok. A tanult elem, ha leráz a magáról az iskola porát, sarokba vágja könyveit és aztán többé a nyelvhelyességgel nem törődik. Efecsérel rengeteg időt a keresztrejtvények fejtegetésére, de az anyanyelve nagyon érdekes sajátságainak, szerkezetének alapos megismerésére semmi időt nem szentel. Meltóságán alulinak tartja, hogy foglalkozzék az ilyesmivel. Ha tudásszomjas gyermeke kérdi tőle, hogy miért helytelen valami így, vagy amúgy: „Nem tudom" a szülői tekintélyt csorbító kurta felelet.

Szomorú igazság, hogy a magyar nyelvtankönyvek, nem kimerítőek. Van olyan, mely a mondattani részt nagyon szépen, érthetően tárgyalja, de a hangtani és a szótani rész a legtöbbb magyar nyelvtanírónál nagyon fölületes, gyatra.

Nyelvi kioktatásunk hézagait önnüveléssel kell pótolnunk. Sajnos, kevés magyarban van meg az erre való hajlandóság. Az írókat, ujságírókat ejtett nagyobb hibáik „kipellengérezésével" kell kötelességükre serkenteni. Minden lapnak állandó rovatot kellene nyitnia, ahol a saját munkatársait a nyelvhelyességre kioktatná. Ha az író tudja, hogy megrovási kaland vár rá, nagyon fog vigyázni — a tollára. Ilyen módon rövid idő alatt eredményes tisztogatási munkát lehetne végezni. Legyünk tisztában, hogy senki sem mentes a nyelvbotlástól.

Makrancos, felnőtt családapákat másként nem lehet jó útra téríteni. Sokat figyelmeztettem már bizonyos szarvashibára. A szemem közé nevettek és csakazértis csökönyösen ragaszkodtak hibájukhoz. Nekik a botladozás élvezet.

„A szükségszerű dolgokban legyen egység!" jelmondat szolgáljon a nyelvtisztogatási törekvések vezérelveül is. Hogy a nyelvben mi az elengedhetetlenül szükségszerű, annak elbírálására a nyelvtudósok testülete illetékes. Bár ők sem csalhatatlanok, de azért a „rendes" művelt ember előírásaikat követik.

(Folyt. köv.)

Fölkérjük munkatársainkat, hogy a kéziratokat legkésőbb 20-ig sziveskedjnek beküldeni.

Štamparija Rajčić Etelke, Subotica, P. Dobanovačkog ul. br. 28.